

3. Літовська І. М. Перешкоди розвитку підприємництва в Україні та шляхи їх вирішення [Електронний ресурс] / І. М. Літовська. – Режим доступу : [http://www.rusnauka.com/24\\_SVMN\\_2008/Economics/27321.doc.htm](http://www.rusnauka.com/24_SVMN_2008/Economics/27321.doc.htm).

4. Пивоваров М. Г. Перші кроки реформ у напрямі дерегуляції та розвитку малого й середнього бізнесу / М. Г. Пивоваров // Держава та регіони. Серія : Економіка і підприємництво. – 2010. – №3. – С. 132-138.

5. Тельнова І. В. Роль малого бізнесу в розвитку національної економіки / І. В. Тельнова // Розвиток національної економіки в умовах євроатлантичної інтеграції та світової фінансової кризи : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. молодих учених та студентів, 5-6 бер. 2009 р. / МОНУ, МФУ, БДФА, Молдовська екон. академія, Лозька політехніка. – Чернівці, 2009. – С. 38-41.

6. Євростат [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/eurostat/home>.

7. Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>.

8. Податковий кодекс України : станом на 10 грудня 2010 року. – К. : Правова єдність, 2011. – 488 с.

УДК 631.1

**Гаврилець В. А.,**  
Буковинський державний фінансово-економічний університет,  
м. Чернівці

### **Основні концепції податкової політики підприємств України в середовищі динамічних складноструктурованих економічних систем**

*Досліджено основні концепції формування податкової політики підприємства України в сучасних умовах динамічного розвитку економічних систем. Сформовані основні етапи формування податкової політики, а також окреслена основна концепція прийняття управлінських рішень щодо формування податкової політики підприємства.*

**Ключові слова:** податкова політика, економічна система, управлінські рішення, фінансові ресурси.

*В статье исследованы основные концепции формирования налоговой политики предприятия Украины в современных условиях динамического развития экономических систем. Сформированы основные этапы формирования налоговой политики, а также очерчена основная концепция принятия управленческих решений по формированию налоговой политики предприятия.*

**Ключевые слова:** налоговая политика, экономическая система, управленческие решения, финансовые ресурсы.

*This paper investigates the main conceptions of the tax policy of the company in Ukraine under the dynamic development of modern economies. Formed main stages of tax policy and outlined the basic concept of managerial decisions concerning the tax policy of the company.*

**Keywords:** fiscal policy, economic system, management decisions and financial resources.

**Постановка проблеми.** Сучасному розвитку економіки притаманний динамізм, складно структурованість та багатовекторність розвитку і в таких умовах суб'єкти підприємницької діяльності повинні провадити власну діяльність із врахуванням принципів ефективності та корисності. Сьогодні безсумнівним є розуміння того, що використання стратегічного управління діяльністю підприємства є необхідною умовою успішного функціонування підприємства, а його потенціал може стати ймовірними перспективами розвитку такого підприємства. Значна частина потенціальних можливостей підприємства приховується в її податковій політиці, або визначається нею. Саме тому формування податкової політики підприємства в залежності від умов

функціонування і з метою забезпечення реалізації максимально можливого обсягу потенціалу підприємства є вкрай актуальною проблемою сьогодення.

**Аналіз останніх досліджень і публікацій.** Серед вчених-економістів найбільший інтерес для розвитку податкового менеджменту в Україні мають роботи Д. Кембела [4], Е. Томсета, Д. Джонсона, Е. Акчуріною [1], Т. Козенковой, Д. Мельником, Д. Черніком і іншими. Значні дослідження в галузі податкового планування виконані українськими вченими: А. Єлісеєвим [2], М. Підлужним [2], О. Рященко [3]. Однак у більшості наукових розвідок мало уваги приділено питанню формуванню податкової політики із врахуванням функціонування підприємства в динамічних економічних системах. В більшій мірі науковці сприймають економічні процеси, що протікають в економіці під час розгляду податкової політики як такі, що є сталими або повільно протікаючи ми. Усе це свідчить про актуальність теми, а відтак зумовило вибір на пряму дослідження в науковому і практичному аспектах.

**Постановка завдання.** Метою дослідження є розробка теоретичних положень та формування методологічного підґрунтя до формування податкової політики підприємства за умов функціонування в складно структурованих динамічних економічних системах.

**Виклад основного матеріалу дослідження.** Сьогодні економічні системи перебувають у стадії трансформаційних змін, і основою цьому є інформаційна революція, яка раз і назавжди змінила принципи та підходи до розвитку економіки як системи та елементів в межах цієї системи. Економічна система характеризується високою динамічністю розвитку та складноструктурованістю, тобто кількістю елементів та суб'єктів, які приймають участь в її функціонуванні. У 90-х роках минулого століття вчені-економісти почали говорити про теорії управління хаосом, і наявність хаосоподібного розвитку в системах, не виключенням є і економічна система.

Сучасна економіка як складна система розвивається нерівномірно, їй притаманні як режими стійкого функціонування, так і режими хаотичної динаміки. Останнім часом економісти намагаються інтерпретувати хаотичні явища в економіці в термінах детермінованих систем, серед яких широко використовуються дискретні відображення. Так, наприклад, логістичне відображення та його модифікації завдяки їхнім універсальним властивостям і здатності описувати процеси з доволі складною динамікою широко використовуються в побудові моделей економічної динаміки на макро- і макрорівні. Однак для грамотної побудови стратегії або прогнозу розвитку ситуації необхідно володіти колосальним масивом інформації та аналітичних даних.

Для того, щоб можна було вести мову про окрему чітко визначену траєкторію розвитку нам знадобилося б задати початкові умови з нескінченно високою точністю. Іншими словами нам потрібна була б нескінченна інформація зумовлена нескінченною кількістю цифр необхідних для задання початкових даних [11].

Одна й та сама причина за схожих обставин породжує одні й ті самі наслідки. Якщо відбувається подія **X**, то завжди матиме місце подія **Y**, до тих пір поки зберігатиметься умова **A**. Отже, коли нам відомі передумови і закони розвитку то спираючись на них незалежно від часових вимірів, можна передбачити базові характеристики процесів, не лише тих, що розвиваються (тобто поточних), а й тих, що виникнуть у майбутньому [12].

Економічна система в кожний момент часу існує в єдиному екземплярі, тому не можна бути впевненим, що будь-яка подія або причинно-наслідковий зв'язок певної дії матиме точно такий же результат як і мав. Саме тому в практику все

більше входять вчення про розуміння і загальні принципи функціонування певних явищ та процесів, і вже виходячи із цього розуміння будь-який елемент системи чи суб'єкт може ефективно провадити власну діяльність забезпечуючи економічне зростання всієї системи.

Таким чином виходячи із окреслених умов розвитку економічних систем є цілком зрозумілим, що ефективна реалізація податкової політики підприємства залежить від кількох обставин:

- наявність достатньої кількості інформації;
- наявність управлінців (менеджерів) відповідної кваліфікації;
- еластичність системи (інфраструктури) підприємства до змін;
- наявність чітко сформованих стратегічних цілей та візій розвитку підприємства;
- достатня кількість фінансових ресурсів.

Стосовно особливостей діяльності підприємства в таких умовах при формуванні податкової політики потрібно врахувати, яким чином кожен податок впливає на показники фінансово-господарської діяльності підприємства, а саме на обсяг реалізації, собівартість продукції, прибуток, платоспроможність, фінансову стійкість, іммобілізацію оборотних коштів підприємства.

Враховуючи динаміку розвитку підприємства, формування податкової політики залежить від розробленого плану розвитку підприємства, що може бути складений:

- на короткостроковий період (як правило, 1 рік). Такий план визначає динаміку основних параметрів: обсягу обороту, складу та структури собівартості, інвестицій в основні та оборотні засоби і т. д.;
- на середньостроковий період (2-3 роки), оскільки динаміка розвитку бізнесу може істотно змінюватись по відношенню до одного запланованого року, що призведе до істотних змін у використанні системи оподаткування;
- на довгостроковий період (5 років), оскільки такі дані необхідні для визначення амортизаційної політики [7].

Однак незважаючи на терміновість податкової політики підприємства яку воно формує етапи її формування та алгоритм є абсолютно тотожними.

1. Визначення загального періоду формування податкової політики. Він встановлюється в залежності від кінцевих цілей які повинна задовольнити ця стратегія і в залежності від системи оподаткування, яка прийнята підприємством за основу із врахуванням зовнішніх обставин та чинників.

2. Дослідження чинників зовнішнього податкового середовища і податкової політики держави. Таке дослідження визначає вивчення економіко-правових умов діяльності підприємства з урахуванням сучасного стану податкового середовища і можливих його змін в майбутньому періоді.

3. Формування стратегічних цілей діяльності підприємства у сфері податкового планування. Саме від правильно сформованих цілей податкової політики залежатиме процес і механізм реалізації податкової політики підприємства, тому цей етап є критично важливим.

4. Конкретизація цільових показників по термінам їх реалізації. В процесі цієї конкретизації забезпечується динамічність подання системи стратегічних нормативів податкового планування, а також їх внутрішня і зовнішня синхронізація по часу.

5. Розробка податкової політики по окремим аспектам діяльності по плануванню податкових відрахувань. У межах цього етапу податкова політика підприємства розвивається та розмежовуються від видів діяльності підприємства а також можлива конкретизація в залежності від складу податків, які сплачує підприємство.

6. Розробка системи організаційно-економічних та економіко-правових заходів по забезпеченню реалізації податкової політики. Для ефективної реалізації заходів податкової політики всі забезпечуючі ланки функціонування повинні бути приведені у відповідність до сформованих цілей податкової політики.

7. Оцінка ефективності розробленої податкової політики. На даному етапі здійснюється прогнозна оцінка ефектів від впровадження сформованої податкової політики. Саме цей етап є вирішальним в процесі прийняття того чи іншого варіанту податкової політики підприємства.

Із зазначеного випливає, що основна проблема полягає в правильному формуванні цілей податкової політики та оцінці ефектів від її реалізації. За допомогою методу динамічного прогнозування можна здійснювати не тільки оптимізацію багатоетапних процесів реалізації податкової політики в умовах динамічних складно структурованих економічних системах, але можна спрогнозувати ефект реалізації того чи іншого варіанту податкової політики виходячи не тільки із загальних інтересів системи в цілому, але враховуючи кожен її етап реалізації.

У результаті прийнятого управлінського рішення щодо реалізації податкової політики або її складових економічна та фінансова система підприємства видозмінюється і набуває нового стану, що математично можна відобразити як:  $S^{k-1} \rightarrow S^k$ , все це враховуючи функціональну залежність можна представити як:

$$S^k = f(S^{k-1}, V^k),$$

де,  $S_1^k, S_2^k, \dots, S_n^k$  – показники стану підприємства в конкретний момент часу;

$V^k$  – варіант управлінського рішення на k-кроці реалізації податкової політики підприємства.

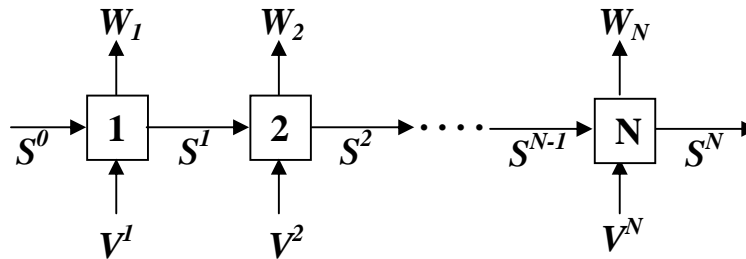
Відповідно і результат функціонування податкової політики підприємства, який може бути отриманий в результаті прийняття управлінських рішень залежить від двох зазначених змінних – попереднього стану системи та варіанту управлінського рішення. Залежно від кількості кроків, а від так і управлінських рішень, загальний результат (ефект) функціонування системи буде відображатись як:

$$W_k = \sum_{k=1}^N W_k(S^{k-1}, V^k),$$

При формуванні задач із умовою оптимальності основним її завданням є знайти саме таке управлінське рішення  $V^k$ , для кожного кроку  $k=0, N$ , щоб отримати максимальний дохід  $W$  за  $N$  кроків.

Виходячи із означених умовностей задача для визначення податкової політики підприємства полягатиме в тому, щоб знайти такі управлінські рішення  $V^k$ , на відповідному кроці  $k=0, N$ , які призводять до ефективного функціонування всього підприємства в цілому [8].

де,  $W$  – отримуваний ефект,  $V$  – варіант управлінського рішення,  $S$  – стан підприємства.



**Рис. 1.** Схема прийняття управлінських рішень у процесі формування податкової політики підприємства

За допомогою запропонованого алгоритму формування податкової політики підприємства, менеджери підприємства мають змогу оцінювати різні альтернативні варіанти податкової політики підприємства, порівняння яких дозволить вибрати для реалізації найбільш ефективну версію. При цьому багато питань, пов'язаних з податковим плануванням, вирішуються найбільш раціональним формуванням облікової політики з точки зору оптимізації податкових платежів.

**Висновки з даного дослідження.** Таким чином, формування податкової політики в умовах динамічних складноструктурованих економічних системах є питанням вкрай актуальним і непростим для розгляду. Запропоновані концепційні засади формування податкової політики, дають змогу уніфікувати та оптимізувати процес формування податкової політики виходячи із умов діяльності підприємств та із метою отримання максимально можливого позитивного ефекту. Окрім того запропонований процес формування податкової політики рівнозначно підходить як для підприємств які вже функціонують так і для новостворених підприємств, для підприємств виробничої та не виробничої сфери.

Сформовані концепційні аспекти в свою чергу охоплюють набагато ширше коло питань, які неможливо розглянути в межах одного наукового дослідження. Тому в наступних дослідженнях чільна увага буде приділена питанню виявлення фінансових резервів на підприємстві та їх генерування через оптимізацію податкової політики, а також буде розкрито методологічний апарат оцінювання ефективності функціонування податкової політики підприємства.

#### Список використаних джерел

1. Акчурина Е. В. Оптимизация налогообложения : учебно-практическое пособие. / Е. В. Акчурина – М. : Ось-89, 2003. – 496 с.
2. Єлисеєв А. Мінімізація податків законними способами / А. Єлисеєв, М. Послужний // Контракти. – 2003 – № 36-44.
3. Рященко О. Як зменшити податок на прибуток / О. Рященко // Дебет Кредит – 2002. – № 3. – С. 22-31.
4. Campbell D. International Tax Planning. Kluwer Law International, 1995. – 489 p.
5. Tax: Strategic Corporate Tax Planning. – L., 1989. – 628 p.
6. Tomsett E. Tax Planning For Multinational Companies. / E. Tomsett – N.Y., 1989. – 544 p.
7. Лемішовська О. С. Роль та значення податкової політики підприємства в сучасних умовах / О. С. Лемішовська // Науковий вісник НЛТУ України. – 2005 – № 15.4. – С. 243-247.
8. Карпінський Б. А. Синергетика: еволюція поглядів та прояв управлінських рішень у фінансово-економічному просторі. Частина I / Б. А. Карпінський, В. О. Григоренко // Науковий вісник НЛТУ України. – 2013. – № 23.7. – С. 366-375.
9. Беллман Р. Динамическое программирование / Р. Беллман. – М. : Изд-во иностр. лит., 1960. – 400 с.
10. Чупров С. В. Неустойчивое равновесие и устойчивое неравновесие экономической системы. От воззрений Н. Д. Кондратьева к современной парадигме / С. В. Чупров. // Экономическая наука современной России. – 2006. – № 3. – С. 112–120.
11. Николис Г., Пригожин И. Познание сложного. С. 48.
12. Гальчинський А. С. Політична нооекономіка: начала оновленої парадигми економічних знань : монографія. / А. С. Гальчинський – К. : Либідь, 2013. – 472 с.